

ISSN: 2146-1740
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ayd>,
Doi: 10.54688/ayd.1326343
Araştırma Makalesi/Research Article

SİYASAL UZLAŞMA BAĞLAMINDA SİYASİ İTTİFAKLAR: CUMHUR İTTİFAKI VE MİLLET İTTİFAKI'NA YÖNELİK BİR İNCELEME

POLITICAL ALLIANCES IN THE CONTEXT OF POLITICAL RECONCILIATION: A REVIEW OF THE CUMHUR AND MİLLET ALLIANCES

Mehmet KAPUSIZOĞLU¹ Tuğba YOLCU²

Öz

Makale Bilgi

Gönderilme:

12/07/2023

Kabul:

14/11/2023

Siyasi partilerin temel amacı iktidarı ele geçirmektir. Bu amaç doğrultusunda yürüttükleri faaliyetler çerçevesinde bir ülkedeki mevcut seçim sistemine göre farklı ittifak arayışları gündeme gelmektedir. Türk siyasal hayatı incelendiğinde çok partili hayata geçiş sürecinden sonra 1957 yılında siyasal ittifakları engellemeye yönelik ilk yasal düzenleme gerçekleştirilmiş olmasına rağmen yasal mevzuatın dolaylı yoldan aşılmasıyla siyasal ittifakların oluşturulduğu görülmektedir. 2018 Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçişe kadar yasal bir temeli olmayan siyasal ittifaklar 2939 sayılı Milletvekili Seçim Kanunu'nda yapılan değişiklikle yasal zemine kavuşmuştur. İttifak kelime anlamı olarak anlaşma, bağlaşım olarak ifade edildiğinde açık bir müzakere sürecini de beraberinde getirmektedir. Bu müzakere siyasal uzlaşmanın temel şartıdır. Çalışma, Türkiye'de 2018 sonrası kurulan Cumhur İttifakı ve Millet İttifakını siyasal uzlaşma, katılımcılık, güven, ortak hedefler ve uzun vadeli iş birlikleri çerçevesinde değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda Cumhur İttifakı ve Millet İttifakı'nın oluşum süreçleri eleştirel söylem analizi çerçevesinde incelenmiştir. Çalışma sonucunda elde edilen veriler ışığında, örnek olarak seçilen her iki ittifakın temel zeminini ideolojik benzeşme ya da ortak ideolojik zeminin oluşturduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Siyasal uzlaşma, Siyasal ittifaklar, Cumhur ittifakı, Millet ittifakı

Jel Kodları: N4, D74, Z13, K0, D74.

¹**Sorumlu Yazar:** Dr. Öğr. Üyesi, Bayburt Üniversitesi, ORCID: 0000-0003-1496-1286, mkapusiz@bayburt.edu.tr

² Doç. Dr., Tarsus Üniversitesi, ORCID: 0000-0002-7131-7545, tugbayolcu@tarsus.edu.tr

Atıf: Kapusizoğlu, M. & Yolcu, T. (2023). Siyasal uzlaşma bağlamında siyasi ittifaklar: Cumhur ittifakı ve millet ittifakı'na yönelik bir inceleme. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 14 (2), 664-692.

Abstract

Article Info

Received:

12/07/2023

Accepted:

14/11/2023

The main purpose of political parties is to seize power. Within the framework of the activities they carry out for this purpose, different alliance searches come to the fore according to the current election system in a country. When Turkish political life is examined, it is seen that although the first legal regulation to prevent political alliances was made in 1957 after the transition to multi-party life, political alliances were formed by indirectly exceeding the legal legislation. Political alliances, which did not have a legal basis until the transition to the 2018 Presidential government system, gained a legal basis with the amendment made in number 2939 Milletvekili Seçim Kanunu. When the word alliance is expressed as agreement, it brings with it an open negotiation process. This negotiation is the basic condition of political reconciliation. The study aims to evaluate the Cumhuri Alliance and the Millet Alliance, established after 2018 in Turkey, within the framework of political consensus, participation, trust, common goals and long-term cooperation. In this context, the formation processes of the Cumhuri Alliance and the Millet Alliance were examined within the framework of critical discourse analysis. In the light of the data obtained as a result of the study, it can be said that the basic ground of both alliances chosen as an example is ideological similarity or common ideological ground.

Keywords: Political consensus, Political alliances, Cumhuri alliance, Millet alliance.

Jel Codes: N4, D74, Z13, K0, D74.

Extended Summary

Political parties are fundamental institutions in the practice of representative democracy. Political parties form different alliances in the race for both power and formation of government process. Political reconciliation which is an important issue in the formation of these alliances is also one of the basic conditions for the functioning of democracy. Reconciliation contributes to democracy through an egalitarian and persuasion-based communication process.

The Presidential Government System, which has been practiced in Türkiye since 2018, has brought some changes in political life, specifically in the political party structure. In particular, the fact that the executive power has a single structure has created alliances in the electoral struggle for the power. This situation stemming from the electoral system was unofficially formed before 2018, and after this year alliances have gained a legal basis.

Since Türkiye's transition to multi-party political life in 1946, several electoral alliances has been formed and acted together in different elections. However, until 2018, there was no legal regulation on the establishment of alliances between political parties. For this reason, this study examines the process that officially started with the formation of alliances by political parties.

The study aims to evaluate the two alliances established after 2018, "Cumhur Alliance" and the "Millet Alliance" in case of the framework of political reconciliation, participation, trust, common goals, and long-term cooperation. In this context, the formation processes of the "Cumhur Alliance" and the "Millet Alliance" were analyzed within the framework of critical discourse analysis. The data is evaluated through discourse analysis method. Since the expressions in the texts in the research are evaluated in a political context, the analysis is made with considering the critical discourse analysis.

The basic assumption of the study is that political reconciliation is the most fundamental condition for political alliances. Based on this assumption, the study seeks an answer to the question "*how the political consensus is established in alliances in case of common goals, trust, policy-making and participation ?*".

The scope of the research is limited with temporal realities. The documents and discourses of the political parties that formed the "Cumhur Alliance" and the "Millet Alliance" within the time period from April 16, 2017, the date of transition to the Presidential Government System in Türkiye, until the general elections of June 24, 2018 were examined in the study.

In the study, alliance processes and essential perceptions on alliances are analyzed. In this context, when the formation processes of alliances are evaluated, it can be claimed that the formation process of the Millet Alliance was more challenging than the Cumhur Alliance because of high number of political parties forming the Millet Alliance and ideological differences between them. When this situation is evaluated in terms of political reconciliation, it is important to establish a ground for reconciliation of different ideas. However, when the discourses of alliances are analyzed, the strict declarations of will of the Millet Alliance partners can be considered as a factor that makes political reconciliation difficult.

When the founding purpose of the Cumhur Alliance is evaluated in terms of the alliance partners, it can be said that there is a complete consensus in their discourses. They constitute the purpose of the alliance on a historical background. However, it can also be claimed that the electoral threshold caused by the institutional structure becomes the main issue for the process especially in democracies. Therefore, it is seen that institutional reasons are the main factor forcing the parties to form an alliance, which approach is valid for both alliances, and it is noteworthy that this reason is a compelling factor before the negotiation processes for the establishment of an alliance.

To conclude, the motivation of alliances in Turkey is directed by the ideological similarities or partnerships. However, this argument does not support the ideas of deliberative democracy, a consensus of different views. Substantially, the formation of political alliances mainly carries the problematical process during reconciliation between different aspects. Moreover, if the ideological similarity is not provided, the central factor in reconciliation of different views in the consensus texts of alliances is the universal values.

1. Giriş

En basit hali ile halk yönetimi olarak tanımlanan demokrasi, geçmişten bu yana her dönem değişime ve dönüşüme uğramış bir kavramdır. Klasik demokrasi kavramında dahi halk yönetimi ya da halk iktidarı tam karşılığını bulamazken bugün temsili bir niteliğe bürünen demokrasiye yüklenen anlamlar ve yapılan tanımlar yetersiz kalmaktadır. Ancak en genel tanımı ile kamu politikalarının oluşturulması ve uygulanması, siyasal karar alma, siyasal iktidarı kullanma ve denetleme amacıyla siyasi yöneticilerin belirlenmesi sürecinde vatandaşların sonuç veren yasal mekanizmalar aracılığı ile etkili olduğu yönetim şekli demokrasi olarak ifade edilmektedir (Yayla, 2015: 145). Lijphart'ın (2014: 15) ifadesi ile demokrasi halkın tercihleriyle uyumlu bir yönetimdir. Demokrasilerin vazgeçilmez unsuru olan siyasi partiler ise modern devletin salt olguları olarak (Kapani, 2016: 173) bir taraftan siyasal sisteme girdi sağlama işleviyle (Roskin vd. 2015: 230) vatandaşların istek ve beklentilerini dile getirerek halk ile hükümet arasında bir köprü görevini yerine getiren, diğer taraftan iktidarı elde etmeyi, hükümet ve bürokrasiyi elinde tutmayı ya da iktidarı değiştirmeyi amaçlayan ve bu amaçla seçimlerde yarışan özerk gruplardır (Tosun & Tepeciklioğlu, 2014: 472). Siyasal partiler, toplumsal yapı içinde ortak görüşlerin örgütlendiği siyasal birlikteliktir. Dolayısı ile siyasal partiler her şeyden önce belli bir fikir, ilke ve program etrafında uzlaşmayı ifade eder (Arıbaş & Şimşek, 2014: 213).

Günümüz modern toplumlarında doğrudan demokrasi uygulamasının hayat bulmasının imkansızlaşması, temsili demokrasiyi ve temsil mekanizması olarak siyasi partileri ön plana çıkarmaktadır (Durgun, 2017: 338). Temsili demokrasilerde siyasi partilerin farklı menfaatleri temsil etme ve bu menfaatleri birleştirme, toplumsal hedefleri ve devlet siyasasını belirleme, siyasi lider yetiştirme, siyasal sosyalizasyonu sağlama ve seçim sonuçlarına göre hükümet veya muhalefet etme gibi fonksiyonları bulunmakta (Heywood, 2017: 304) ve bu nedenle çoğu zaman temsili demokrasiler parti demokrasisi olarak adlandırılmaktadır (Katz, 2007: 1).

Temsili demokrasinin ortaya çıkışı liberalizmin düşünsel altyapısından beslenmektedir. Liberalizm, bireysel özgürlükleri temel alan ve iktidarı sınırlandırmayı hedef alan bir yaklaşımı siyasal sisteme uyarlamıştır (Holden, 2007: 14). Bu nedenle günümüzde liberal demokrasinin temel dayanağı bireysel hak ve özgürlüklerin özel alanı ile iktidarın sınırları ve temsil ilkesidir (Cunninghan, 2002). Bu yaklaşımla demokrasi günümüzde halkın kendini yönetmesinden ziyade halkın seçtiği temsilciler vasıtası ile yönetimin gerçekleşmesini ifade etmektedir (Lijphart, 2006: 13).

Klasik demokrasinin toplumsal yapıdaki ihtiyaçları karşılayamaması ile liberal demokrasinin temsil mekanizmasını işletmesi tarihsel bir zorunluluk olarak ortaya çıkmıştır. Temsil mekanizması siyasal kararların alınmasını, belirli aralıklarla yapılan seçimler yoluyla uzmanlaşmış bürokratlara bırakması şeklinde işletmektedir. İşte tam da bu noktada temsili demokrasi eleştirilmektedir (Cunningham, 2002: 52-53). Fox ve Miller'e göre (1995: 5-10), siyasal kararların alınmasında bürokrasinin özel çıkarları yasa koyucular tarafından politik karar haline getirilmiştir. Güç sahipleri tarafından iyi bir şekilde örgütlenmiş özel çıkarlar, seçim kampanyaları ile gerçek politikanın yerini aldığından farklı sınıflar sürecin dışına itilmiş, tarafsız ve kişiliklerinden bağımsız bir bürokrasinin yokluğu aksak demokrasiyi doğurmuştur. Liberal demokrasinin bu eleştirel yönü siyaset ve yönetim ikiliği olarak ifade edilmektedir. Habermas (2002), bu durumu tıpkı Fox ve Miller'de olduğu gibi kişisel çıkarları kolektif amaçlara dönüştüren bir süreç olarak ifade etmektedir. Liberal demokraside temsilciler halk iradesini yansıtan ve bu iradeye dayanarak politika üreten kişiler olarak tanımlanmaktadır. Ancak bu süreçte liberal anlayış, devleti toplum çıkarları doğrultusunda programlamaktadır. Temsilcilerden oluşan yasama, kuralları koyarken yürütme ise bu kuralların uygulayıcısıdır. Bu noktada siyaset, siyasal gücü idari düzeyde kullanan yönetim aygıtına karşı talepleri iletme işlevini görmektedir (Habermas, 2002a: 151). Liberal demokrasiye yönelik bu eleştiri, temsil mekanizmasına yönelik eleştiriye de beraberinde getirmekte ve seçimler ile gerçekleşen temsilin gerçek anlamda bir temsil olmadığı iddia edilmektedir.

Eleştirilerin yoğunlaştığı bir diğer konu ise liberalizminin bireysel tercih özgürlüğüne yöneliktir. Liberalizmde bireysel tercih özgürlüğünün soyut bir biçimde ele alınması negatif hakların piyasa ilişkileri çerçevesinde belirlenmesine neden olmaktadır. Dolayısı ile seçimlerde tercihte bulunan bireylerin kendi çıkarlarına en uygun vaatte bulunan partiyi tercih etmeleri liberal görüşün siyasetle ilgili mantığının piyasa mantığına dayanması sonucunu doğuracaktır (Habermas, 2002a: 151-156). Habermas, 1970'li yıllarda kapitalizmin yaşadığı ekonomik, siyasal ve kültürel krizi sistem krizi olarak görürken 1990'lı yıllarda demokratik sistemlerin yaşadığı bu krizi meşruiyet krizi olarak tanımlamıştır (2002b: 147-148). Liberal demokrasiye yönelik eleştirilerin temelde temsile bağlı bir kriz ile meşruiyet temelinde yoğunlaşması siyasal uzlaşmaya yönelik farklı bakış açılarını ortaya çıkarmaktadır.

Demokrasinin çatışmaları uzlaştırma zemini olarak tanımlanmasında, Habermas, siyasal özneler arasındaki süreçlerin müzakere yolu ile uzlaşmasına yönelik kavramı ifade eden "iletişimsel eylem kuramı"ni önermektedir. Habermas (2010: 38-50), iletişimsel eylem kuramını öncelikle rasyonelliğe bağlamaktadır. Her açıdan eşit öznelerin kamusal alanda

yapacakları tartışmalarda konsensüsü siyasal meşruiyetin kaynağı olarak görmekte ve bu süreci piyasa mantığına iletişimin mantığını eklemleyerek açıklamaktadır. Müzakere süreçlerinin yürütüldüğü kamusal alanı ise tüm vatandaşların açık bir şekilde katılım sağladığı özerk yapılı politik alan olarak tanımlamaktadır.

Habermas (1999: 40) liberal, cumhuriyetçi ve müzakereci olarak üç demokrasi türünden bahseder. O'na göre müzakereci model, liberal ve cumhuriyetçi modele karşıt değil, bu iki model arasındadır. Siyasal özerklik ve kendi kaderini tayin ilkesi demokrasinin bir gereği olarak bir normun ahlaki bağlayıcılığının garantisi, ilgili tüm tarafların ideal bir tartışma ortamında bu normu kabul etmesiyle mümkündür (Habermas, 1996: 107). Dolayısı ile demokratik sistemlerde kabul edilen normların meşruiyeti müzakere süreçlerinin açıklığına bağlıdır. Bu durumda ortaklık gerektiren konularda kamusal müzakere alanı meşruiyetin temel garantörüdür (Benhabib, 1999: 102-103).

İletişimin kuralları ifade ve konuşmacının sahip olması gereken birtakım özelliklere bağlıdır. Dilsel bağlamda iletişimde ifadenin nesnel ve normatif olarak meşru olması ve konuşmacının ifadesini samimiyet olarak nitelendirilen niyet ön plana çıkmaktadır. İletişimsel eylem kuramına göre iletişimde rasyonelliğin sağlanması gerekmektedir. Rasyonellikle kastedilen eleştirilebilirlik ve buna karşı olarak da savunulabilirlik kriterleridir. Habermas (2001) doğal olarak tarafların dünyaya ilişkin kavrayışlarının nesnel bir dünyaya ait olması gerektiğini ve mitsel bir dünya görüşünün rasyonelliği engellediğini ifade etmektedir.

Habermas'ın iletişimsel eylem kuramında müzakereci demokrasi modeli açısından öne çıkan unsur, eşit koşullarda ve rasyonel bir ortamda uzlaşımın sağlanmasıdır. Ancak bu husus özellikle rasyonel bir ortamda sağlanan uzlaşım radikal demokrasi taraftarlarınca eleştirilmiştir. Eleştirilerin odak noktası uzlaşımın demokrasinin merkezine oturtulmasıdır. Feyerabend'in eleştirisine göre, rasyonel tartışma özgürlüğü sağlamaz. Çünkü nesnel dünya algısı kişiden kişiye değişir. Dolayısı ile nesnel dünya üzerinde ortak zemin mümkün değildir. Uzlaşmayı zorunlu bir şart olarak görmeyen ve bir dayatma olarak gören Feyerabend (1991: 40) farklılığı kabul ederek yan yana durmanın yeterli olup olmayacağını sorgulamakta, toplumda çeşitliliği ve farklılıkları tolere eden katılımcı bir süreç olarak uzlaşmayı vurgulamakta, ancak siyasi uzlaşmanın her zaman mümkün veya arzu edilen bir sonuç olmadığını belirtmektedir.

Demokratik toplumlarda uzlaşma çoğu zaman rızanın üretilmesinde yer alan araçlar sayesinde gerçekleşir. Bu sistemlerde düşünülmesi arzu edilenler, bir dayatma ile değil ancak zihinlere ince ayrıntılar ile kazınarak işlenmektedir. Sistemi güçlendirmek açısından tartışma

yasaklanmamakta, ancak ince sınırlar içinde yapılması sağlanmaktadır (Chomsky, 1993: 79-80).

Siyasi uzlaşma kavramına adalet teorisi kapsamında yaklaşan Rawls'un siyasi uzlaşma kavramı, "hakça prosedürler" üzerine odaklanır. O'na göre, siyasi uzlaşma, insanların birlikte yaşama arzularını ve çeşitli çıkarlarını dikkate alarak, toplumun temel kuralları ve politikaları belirleme sürecidir. Bu uzlaşma, herkesin eşitlik, özgürlük ve adalet ilkelerine saygı duyan bir anlaşmaya varmasını gerektirir. Rawls'a göre, siyasi uzlaşma süreci, "bilgisizlik örtüsü" adını verdiği hayalî bir durumda gerçekleşir. Bu durumda, insanlar kendi kişisel inançlarını bir kenara bırakarak, birbirlerinin farklı dünya görüşlerine saygı duyarak, adil ve eşitlikçi bir toplumsal anlaşmaya varır. Rawls'un siyasi uzlaşma teorisi, farklı toplumsal grupların ve bireylerin çıkarlarını dikkate alan bir adillik anlayışını vurgulamaktadır. O'na göre, siyasi uzlaşma, toplumun tüm üyeleri için adil bir düzenin temelini oluşturmalıdır (Rawls, 2017).

Müzakereci demokrasi açısından uzlaşma, müzakere süreçlerinin açık bir şekilde yürütülmesi ile gerçekleşmektedir. Müzakereci demokrasi, müzakere süreçlerinde bireylerin karşılıklı diyaloglarında eşitlikçi ve ikna temelli bir iletişim sürecini öngörür. Bu iletişim sürecinin meşruiyetin kaynağı ise vatandaşların önceden belirlenmiş iradeleri değil katılımları ile oluşturdukları iradeleridir. Vatandaşlar müzakere süreçlerinde farklı fikirleri görebilerek etkileşim içine girmeleri ile karar alma süreçlerine dahil olmakta ve ortak bir zeminde buluşmaktadır. Bu durum bireylerin alınan kararları benimsemelerinde de önemlidir. Bu yöntem ile alınan kararlar karşılıklı saygı ve tanımayı teşvik ettiğinden toplumsal çıkarların karar alımında öncelenmesine derin görüş ayrılıkları içermeyen konularda çözümün kolaylaşmasına olanak sağlar (Sitembölükbaşı, 2005: 148-156).

Müzakereci demokrasi vatandaş katılımını optimal düzeyde sağlamayı hedefleyen bir model olarak katılımın her aşamasını vatandaşlara açmayı hedeflemektedir. Bu durum liberal demokrasinin seçim ve temsil ilkeleri ile ortaya çıkan meşruiyet krizine bir çözüm olarak sunulmaktadır. Müzakereci demokrasinin temel argümanlarında vatandaş katılımı ağırlıklı olarak yer alsa da müzakere süreçlerinin politika oluşturma sürecinde siyasal karar alıcıları etkileyen argümanları mevcuttur. Bu argümanlar özellikle siyasal uzlaşma sürecini de önemli oranda etkilemektedir. Özellikle bölünmüş hükümet yapılarında eşitlikçi ve ikna temelli bir iletişim süreci müzakereci demokrasinin temel argümanı olarak işlenebilmektedir. Dolayısıyla liberal demokrasinin temsil mekanizmasının müzakereci demokrasinin argümanları ile işletilmesi ortak faydanın açık ve müzakere edilebilir koşullarda oluşmasına olanak tanıyacaktır. Bu durum uzlaşmanın da temelinde yer almaktadır.

Siyasal sistemin içeriği ister liberal ister sosyalist isterse otoriter ya da totaliter olsun siyasal partilerin ana amacı ve varoluş gerekçeleri siyasal ve toplumsal tasarımlarını gerçekleştirebilmek için iktidar sahibi olmaktır. Bir siyasal partinin temsil yeteneğinin ne olduğu ya da iktidarı elde etme gücü önemli değildir. Siyasal partileri baskı gruplarından ya da diğer siyasal katılım kanallarından ayıran ve o'na esas siyasal karakterini veren özelliği iktidar hedefidir (Özdemir & Atılgan, 2015: 244). Siyasal partiler iktidar hedefine ulaşabilmek için kimi zaman tek başına kimi zamansa diğer siyasal partiler ile işbirliğine girmektedirler (Arklan vd., 2021: 1182). Siyasi partilerin kimliklerini ve ideolojilerini koruyarak belirli bir amaca yönelik birlikte hareket etmelerine sıklıkla rastlanmakta ve bu davranış biçimine siyasal parti ittifakları denilmektedir (Aleskerov vd., 2010: 233).

2. Siyasal İttifak ve Koalisyon Kavramları

İttifak kavramı; Türk Dil Kurumu sözlüğünde anlaşma, uyuşma, bağdaşma olarak tanımlanmakta, düşünce ve fikirleri farklı olan en az iki farklı devlet, örgüt, grup veya bireyin kimliklerini ayrı ayrı koruyarak herhangi bir konu hakkında karşılıklı menfaatleri doğrultusunda (Morgenstern, 1996; Gudergan, 2007) ortak eylem sağlama amacıyla geçici olarak birliktelik oluşturmalarını (Altman, 2000) ve genişletilmiş bir taahhüde bağlı kalmalarını (White, 2018) ifade etmektedir. Ortak bir amaç etrafında eylemlerin ve kaynakların koordine edilmesini (Ernst, 2003: 20) belirten ittifak kavramına kullanıldığı alanlara göre farklı anlamlar yüklenmesine rağmen (Yusufari, 2017: 7) kavramın özü menfaat ve yarara dayalı bir uzlaşdır. Bu uzlaşımın siyasal alanda meydana gelmesi ise siyasal ittifakı ortaya çıkarmaktadır (Arklan vd., 2021: 1183).

Siyasal ittifak; en az iki siyasi partinin ortak bir strateji etrafında eylemlerini ve kaynaklarını birleştirerek (Golder, 2006; Kadima, 2014) seçim öncesi seçmenlerden en yüksek oranda oy elde etmek amacıyla (Aliyu, 2018) ortak hedeflere ulaşma arzusu doğrultusunda ve iktidarı paylaşma taahhüdüne dayanan (Carroll, 2007) siyasi oluşumdur. Bir başka tanımlamaya göre siyasi ittifaklar, siyasi partilerin birbirleri ile rakip olmamaları hususunda karşılıklı anlaşarak uzlaşmaya varmaları ve alınan ortaklaşa kararlar doğrultusunda temsilcilikleri paylaşmasıdır (Lefebvre & Robin, 2009).

Siyasal ittifak kavramına ilişkin ilk kapsamlı analizler Duverger tarafından yapılmıştır. Duverger'e göre siyasal ittifaklar bir seçimde avantaj elde etmek veya mevcut iktidarı desteklemek için geçici ve örgütsüz olarak kurulabilirken kimi zaman da uzun süreli bir siyasal blok halinde sürekli ve sağlam örgütlü bir yapı şeklinde kurulabilmektedir (Duverger, 1974: 427). Duverger, siyasal ittifakları seçim ittifakları, parlamento ittifakları ve hükümet ittifakları

şeklinde üçlü bir ayrıma tabi tutmuştur. Seçim ittifakları genellikle yerel adaylar üzerinde, hükümet ittifakları ülke genelindeki milletvekilleri seçimlerinde, hükümet ittifakları ise hükümet kurulurken paylaşılabacak bakanlıklar üzerinde gerçekleşmektedir.

Siyasal ittifaklar, genellikle seçimler öncesinde siyasi partiler arasında yapılan mutabakatlarla ortaya çıkmaktadır. Siyasal ittifakı oluşturan siyasi partiler birbirlerine bağımlı olarak seçim stratejisini belirlerler ve bu stratejilerini kamuoyu ile paylaşırlar. Bu nedenle siyasi ittifakların seçim sürecine ilişkin iki şekilden bahsedilebilir. Siyasal ittifakı oluşturan siyasi partiler seçimlere ya ortak aday listesi ile girerler ya da seçim çevrelerinde bölge paylaşımı yaparak o seçim çevresinde kendi adaylarını belirlemekten vazgeçip ittifakın diğer ortağının / ortaklarının adaylarını desteklerler (Demirkol & Çoban Balcı, 2021: 354).

Siyasal partiler arasında ortak bir aday listesi hazırlamak ve seçmenlere ortak aday sunmak amacıyla yapılan mutabakatların (Beyens vd., 2017: 391) bir sonucu oluşan siyasi ittifaklar genellikle seçim öncesinde söz konusu iken, seçimler sona erdikten sonra hükümet kurmak amacı ile oluşan siyasi parti birlikteliklerine ise koalisyon adı verilmektedir. Seçim sonuçlarına göre hiçbir siyasi partinin parlamentoda hükümet kurmak için tek başına gereken çoğunluğa sahip olmadığı durumlarda hükümeti kurmak amacıyla iki ya da daha fazla siyasi partinin bir araya gelerek yeterli çoğunluğu sağlayıp hükümet kurmaları ve hükümette yer alacak bakanlıkların dağıtılmasını içeren resmi sözleşmeler (Heywood, 2016) koalisyonları ortaya çıkarmaktadır.

Siyasal ittifaklar ile koalisyonlar arasında bazı farklar bulunmaktadır. Siyasal ittifaklar seçim öncesinde siyasi partilerin bir araya gelerek seçimlerde daha fazla seçmenden oy alabilme amacıyla kurulurken, koalisyonlar hükümeti kurmak amacıyla bir araya gelmiş olan siyasi partiler arasında hükümet görevlerini paylaşma noktasında söz konusu olmaktadır. Ayrıca siyasi ittifakların ortadan kalkması ülke içindeki siyasi görünüme negatif bir etki yaratırken koalisyonların bozulması hükümetin görevden düşmesi ile sonuçlanmaktadır. Bunun yanı sıra koalisyonlar genellikle kamuya açık koalisyon protokolleri üzerinden gerçekleşir. Koalisyonu oluşturacak siyasi partiler hükümetin kuruluşu sırasında hangi bakanlıklara veya hangi bürokratik makamlara sahip olacaklarını uzlaşarak belirlerken, tek bir amaç etrafında buluşurlar. Bu amaç siyasi iktidarda söz sahibi olmaktır. Buna karşılık seçimlerden önce kurulan seçim ittifaklarında ilk amaç rakibin başarısızlığını sağlayarak başarı elde etmektir. Bu nedenle genel olarak bir protokole, en azından kamuya açık bir protokole dayanmazlar.

Siyasi partiler arasında kurulan ittifaklar çeşitli yöntemlerle gerçekleşebilmektedir. Bunlardan en sık görülenleri, ortak bir liste ile seçime girmek, ortak bir ad altında seçimlere katılmak ve seçim sonrasında birlikte çalışılacağına seçmenlere duyurulmasıdır. Bunların dışında bazı siyasi partilerin seçim bölgelerinde aday çıkarmayıp ittifak adayını desteklemesi ya da baraj uygulaması olan seçim sistemlerinde baraja takılmamak için bir siyasi parti adayının ittifak partisi olan bir başka siyasi parti listesinden aday gösterilmesi gibi yöntemlere başvurabilmektedir (Miş & Duran, 2018: 8). Siyasal ittifaklar nadir de olsa iki siyasal partinin tek bir siyasal parti çatısı altında birleşmesi ile sonuçlanabilmektedir. Bu tür birleşmeler genellikle ideolojik yakınlık ve bir siyasi partinin yeni kurularak seçimlerde tek başına bir başarı elde edilemeyeceğini öngörmesi durumlarında söz konusu olmaktadır (Spirova, 2007: 22).

Rekabetçi otoriter rejimlerde siyasal ittifak oluşturmak, bir taraftan muhalefetin rejim üzerinde etkisini sürdürdüğü iktidar karşısındaki zafiyetlerini ortadan kaldırmaya yardımcı olurken, diğer taraftan ortak koordinasyon sayesinde seçim bölgeleri ve adaylar üzerinde yapılan uzlaşmalar sonucu oy bölünmesi engellenerek kazanma şansını artırmaktadır (Ong, 2022: 8).

3. Siyasal İttifaka Neden Olan Faktörler

Demokratik toplumlarda iktidarı elde etmenin en temel yolu seçmenlerden en çok oyu almaktır. Ancak ülkede uygulanan hükümet sistemi bazen en çok oy almasına rağmen iktidar olmayı garanti edememektedir. Başkanlık sisteminin uygulandığı ülkelerde, özellikle %50+1'in çoğunluğa ulaşmanın arandığı başkanlık seçimlerinde tek bir partinin bu şartı sağlayamaması durumunda birden fazla siyasi partinin ittifak oluşturması beklenmektedir. Bu ittifakın oluşmasında başkanlık sisteminin çok seviyeli bir yönetim içermesi, uygulanan seçim sistemi ve başkanlık makamının sahip olduğu yetkiler önemli unsurlardır (Spoon & West, 2015: 394). İttifakta yer alan siyasi partiler, belirledikleri başkan adayının seçimleri kazanması halinde siyasi iktidarı ortak kullanma, bakanlıkları paylaşma ya da bazı politikalarda taviz elde etme gibi beklentiler içerisinde bulunabilmektedirler. 11 Latin Amerika ülkesini inceleyen Kellam'a (2017: 389) göre ittifak kuran siyasi partiler seçim sonrasında da ittifakın devam edeceği gibi davranmakta, ancak çok partili başkanlık sistemi uygulayan ülkelerde bu ittifaklar genellikle seçim sonrası bozulmaktadır. Buna rağmen özellikle Latin Amerika ülkelerinde başkanlık seçimlerinde bir ittifak içerisinde yer almak siyasette var olmak için bir zorunluluk oluşturmaktadır. Başkan seçilebilmek için gereken %50+1 kuralı, tek bir siyasi partinin bu orana ulaşmasını zorladığı için siyasi partiler birlikte hareket ederek siyasal ittifaklar

oluşturmakta, aynı durum parlamento seçimlerinde de görülmektedir. Çünkü parlamentoda çoğunluğun sağlanamaması halinde total ördük durumu ortaya çıkmakta ve yasama ile yürütme arasında uyumsuzluk baş göstererek ÷lke çıkmaza girebilmektedir. Bu duruma örnek olarak Meksika’da bulunan siyasi partilerden hiç biri 1954 seçimlerinden bu yana çoğunluğu sağlayamamış ve en büyük üç siyasi parti siyasal ittifak kurmak zorunda kalmışlardır (Çirkin, 2019: 438). Aynı şekilde Güney Afrika’da 1994 seçimlerinden beri Güney Afrika Sendikalar Birliği (COSATU), Güney Afrika Komünist Partisi (SACP) ve Afrika Ulusal Konseyi’nin (ANC) oluşturduğu siyasal ittifak halen varlığını ve iktidarını sürdürmektedir (Miş & Duran, 2018: 15).

Parlamente hükümet sistemi ile yönetilen ÷lkelerde ise özellikle milletvekili seçimlerinde parlamento çoğunluğunu elde edebilmek için ittifaklara sıklıkla rastlanmaktadır. Ancak bu ittifaklar genellikle seçim sonrası görüldüğü için bunları ittifak yerine koalisyon olarak tanımlamak daha doğru olacaktır. Özellikle Batı Avrupa ÷lkelerinde yürütmenin yasama organı içerisinde çıktığı parlamente hükümet sistemlerinde, meclis çoğunluğunu tek bir siyasi partinin alamadığı durumlarda güvenoyu alabilmek için başka siyasi partilerin desteğine ihtiyaç duyulmakta, bu da koalisyon hükümetlerini doğurmaktadır (Aydoğan Ünal, 2019: 324). Ancak oluşan koalisyon hükümetlerinin uyumsuzluğu istikrarsızlığa yol açmakta ve hükümetlerin görev süresini kısaltmaktadır. Parlamente hükümet sistemi ile yönetilen İtalya’da 1993 yılı sonrasında yapılan seçim sistemindeki düzenlemeler siyasi ittifakların oluşumunu yaygınlaştırmış ve hükümetin ömrünü uzatmıştır. İtalya’da 1948 – 1994 yıllarında hükümetin ortalama süresi 322 gün iken yapılan değişiklik sonrası 1994-2006 yıllarında bu süre 523’e, 2006-2014 yılları arasında ise 729’a çıkmıştır (Chiaromonte, 2015: 21). Parlamente hükümet sistemi ile yönetilen bir başka ÷lke olan Almanya’da da mevcut seçim sisteminin etkisi ile partiler arası ittifaklar sayesinde hükümet kurulabilmektedir. Çünkü siyasal kültürün ve seçim sisteminin doğal bir sonucu olarak tek bir siyasi partinin parlamentoda çoğunluğu sağlayabilmesi oldukça güçtür. Almanya’da siyasi partilerin ittifak kurmalarında herhangi bir yasal düzenleme bulunmamakla birlikte ittifak kurmadaki temel amaç güçlerini birleştirerek sistemde istikrar sağlamak ve parlamentoda daha fazla sayıda temsilci ile yer almaktır. Ayrıca ittifakta yer alan siyasi partiler birbirlerinin seçim çalışmalarına karışmamakta ya da seçmenler üzerinde ittifaka yönelik herhangi bir çalışmada bulunmamaktadırlar (Miş & Duran, 2018: 25).

Siyasal ittifakların oluşumunda etkili olan bir başka unsur ise ÷lkede uygulanan seçim sistemidir. Robert Dahl (2010: 147), bir ÷lkedeki politik durumu, o ÷lkenin siyasi partileri ile uygulanan seçim sisteminin etkileyeceği kadar hiçbir şeyin etkileyemeyeceğini belirtmiştir.

Seçim sistemleri, “seçimlerin nasıl gerçekleştirileceğini belirleyen kurallar seti” (Heywood, 2017: 262) veya “siyasi parti veya adaylara verilen oyların millet temsilciliğine dönüştürülmesindeki hukuksal kurallar bütünü” (Alkan, 2006: 151) olarak tanımlanmaktadır.

Seçim sistemlerine ilişkin temel prensipler temsilde adalet ve yönetimde istikrar ilkeleri açısından önem göstermektedir. Temsilde adalet ilkesi, seçim sonuçlarında elde edilen oy sayısı ile parlamentoda elde edilen sandalye sayısının yakın olmasını; yönetimde istikrar ilkesi ise hükümetin görev süresini tamamlayabilmesini, yani seçimlerin zamanında yapılmasını ifade etmektedir. Seçim sistemleri temelde bu iki ilkeye odaklanmasına rağmen her iki ilkeyi aynı anda sağlayabilmek oldukça zordur, çünkü temsilde adalet ilkesi ile yönetimde istikrar ilkesi ters orantılıdır. Dünya üzerinde uygulanan seçim sistemleri incelendiğinde genel olarak nispi temsil sistemi ve çoğunluk sistemi ön plana çıkmaktadır. Genel kanı, nispi temsil sisteminin istikrarsız hükümetlere yol açtığı, çoğunluk sisteminin ise temsil bakımından adaletsiz sonuçlar ortaya çıkardığı yönündedir (Gözler, 2013: 327). Seçim sistemlerinin temsil ve istikrar açısından ortaya çıkardığı sonuçların yanı sıra siyasi parti sistemleri ve parti yapıları üzerinde de etkileri bulunmaktadır. Seçim sisteminin çoğunluk olarak uygulandığı yerlerde genellikle seçim ittifakları seçim öncesi dönemde yapılmakta iken nispi temsil sistemi uygulamalarında ise ittifaklar seçim sonrası oluşmaktadır (Golder, 2006: 210). Özellikle nispi temsil sisteminin koalisyon hükümetlerine yol açıyor olması siyasi partileri birbirlerine bağımlı kılmaktadır. Yine tek turlu basit çoğunluk sistemi iki partili bir sistemi; nispi temsil sistemi ise çok partili bir sisteme yol açma eğiliminde iken (Özbudun, 2000: 525); çoğunluk sistemi orta büyüklükteki partilerin ittifak kurarak seçimlere katılmasını teşvik etmektedir (Lijpart, 2012: 69). Nispi temsil sistemlerinde uygulanan baraj yöntemi ise, temsilde adalet ilkesini zedelediği kadar, baraj altında kalan siyasi partileri bir ittifak içerisinde seçimlere katılmaya zorlamaktadır. Türkiye’de gerçekleştirilen 2023 milletvekili seçimlerinde %7’lik ülke barajı uygulaması sebebiyle Deva Partisi, Saadet Partisi, Gelecek Partisi ve Demokrat Parti 6’lı Masa olarak bilinen Millet ittifakı içerisinde yer almış ve Cumhuriyet Halk Partisi aday listelerinden seçimlere katılarak milletvekili çıkarmışlar; Yeniden Refah Partisi, Cumhuri İttifakı sayesinde baraja takılmamış, Hür Dava Partisi, Adalet ve Kalkınma Partisi listelerinden seçimlere katılarak milletvekilliği kazanmış, Türkiye İşçi Partisi ise Emek ve Özgürlük İttifakı içerisinde yer alarak Mecliste temsil kabiliyetine sahip olmuştur.

Seçim sisteminin ortaya çıkardığı bir başka etki ise siyasi partilerin aday belirleme süreçlerinde kendini göstermektedir. Özellikle siyasi partiler arasında yaşanan oy geçişkenliği, seçmen tabanlarının sosyo-kültürel benzerliği siyasi ittifak oluşturulmasını destekleyici

unsurlar olarak ön plana çıkmaktadır. Bu nedenle siyasal partiler aday belirleme süreçlerinde oluşabilecek ittifak ve koalisyon süreçlerine de dikkat etmek zorunda kalmaktadırlar (Akman, 2020: 1616).

Siyasal ittifakların oluşumunda etkili olan bir başka unsur ise ülkede yaşanan olağanüstü olaylardır. Toplumun çok büyük bir kısmını ilgilendiren önemli olaylar karşısında siyasal partiler birlikte hareket etme amacıyla ittifak kurabilmektedirler. Özellikle ülkenin siyasal bütünlüğünü bozacak nitelikte ortaya çıkan terör eylemleri, savaş durumu ya da askeri müdahalelere karşı birlik vurgusu siyasal partileri ittifak halinde çalışmaya sevk edebilmektedir.

4. Türkiye’de Geçmişten Bugüne Siyasal İttifaklar

Türkiye’de 1946 yılında çok partili hayata geçişten itibaren siyasal partilerin birlikte hareket ettiği birçok seçim süreci yaşanmasına rağmen, 2018 yılında 7102 sayılı kanunla 2839 sayılı milletvekili seçim kanununda yapılan değişikliğe kadar siyasal partiler arasında ittifak kurulabilmesine ilişkin herhangi bir yasal düzenleme bulunmamaktadır. Parlamenter hükümet sisteminin temel sonuçlarından biri olan koalisyon hükümetleri hariç olmak üzere Türkiye’de 2018 yılına kadar siyasal partiler arası ittifaklar ya “kanunu doldurarak” ya da “kanuna karşı hile kullanarak” (Uzun, 2018: 193) gerçekleştirilmiştir. Zira bu tarihe kadar siyasal partiler arası ittifak oluşturabilmek yasal olarak yasaklanmıştır. Bu kapsamda 2839 sayılı milletvekili seçim kanununun değişiklikten önceki 16. maddesinin 1. fıkrasında yer alan “*Siyasi partiler anlaşarak müşterek liste halinde aday gösteremezler*” ibaresi ile 2820 sayılı siyasi partiler kanununun 90. maddesinin 2. fıkrasındaki “*Siyasi partiler (...) seçimlerde başka bir partiyi destekleme kararı da alamazlar*” hükümleri siyasi partiler arasında ittifak kurulmasını engelleyen yasal düzenlemeler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çok partili siyasal hayata geçtikten sonra 1954 yılında İşçi Partisi (İP) lideri Orhan Aksal seçimlerde Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP) listesinden bağımsız aday gösterilmiştir. Bunun dışında 1950’li yıllardan 1991’e kadar yapılan genel seçimlerde seçim ittifakı gerçekleşmemiştir (Demirkol ve Çobanbalcı, 2021: 355). Bu dönemde siyasal partiler arası ilk ittifak 1958 seçimlerinden önce Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP) ve Hürriyet Partisi (HP) arasında gerçekleştirilmeye çalışılmış, ancak iktidarda bulunan Demokrat Parti’nin (DP) seçimleri 27 Ekim 1957 tarihine almış olması (Demir, 2010: 324) ve 13 Eylül 1957 tarihinde seçim kanununda yapılan değişiklikle “herhangi bir partinin başka bir

siyasal parti ile bir araya gelip ortak liste oluşturarak aday çıkartılmasının” yasaklanması ittifak kurulmasını engellemiştir (Özduğun, 2021: 468).

1960 – 1980 arası dönemde hem 1961 Anayasasının etkisi, hem de yasal zorunluluklar nedeniyle siyasal partiler arasında ittifak görülmemiştir. Bu süreçte yalnızca 1977 seçimlerinden önce Adalet Partisi (AP) ile Milliyetçi Hareket Partisi arasında söylem düzeyinde kalan ittifak söz konusu olmuştur (Savut, 2020: 38).

Türkiye’de siyasal partiler arası ittifaklar daha çok 1990 sonrası dönemde görülmektedir. Özellikle baraj uygulaması, 1991 seçimlerinin siyasal ittifakların oldukça yoğun yaşandığı bir seçim olmasına sebep olmuştur. Bu seçimlerde, Demokrat Merkez Parti (DMP) Olağanüstü Kongresinde kendisini feshederek Doğru Yol Partisi’ne (DYP) katılma kararı alarak DYP listelerinden seçimlere girmiş (Uzun, 2018:197), Refah Partisi (RP), Milliyetçi Çalışma Partisi (MÇP) ve İslahatçı Demokrasi Partisi (IDP) arasında da seçim barajını aşabilmek için “kutsal ittifak”, “sağda ittifak” veya “üçlü ittifak” olarak nitelendirilen siyasal ittifak yapılmış, MÇP ve IDP’liler Siyasal Partiler ve Seçim Kanunundaki yasaklar yüzünden kendi partilerinden istifa ederek RP listesinden aday gösterilmiştir. 1991 seçimlerinde yaşanan bir başka siyasal ittifak ise, Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP) ile Halkın Emek Partisi (HEP) arasında gerçekleşmiştir. 1991 seçimlerinin erken seçim olması, HEP’i, SHP ile birlikte seçime girmeye zorlamıştır. O dönem yürürlükte olan seçim mevzuatına göre; bir siyasal partinin seçimlere katılabilmesi için oy verme gününden en az altı ay önce tüm illerin en az yarısında teşkilatlanmış olması ve ilk büyük kongresini yapmış olması veya TBMM’de grubu bulunması şartı aranmaktaydı. HEP’in kurucularının daha önce SHP’den ayrılan milletvekilleri ve parti teşkilatı üyeleri olduğu göz önüne alındığında bu ittifak bir bakımdan yuvaya dönüş olarak değerlendirilmiştir.

1995 seçimleri öncesinde seçim mevzuatında yapılan değişiklikle siyasal partilerin ülke genelinde almış oldukları oy oranı dikkate alınarak 100 milletvekilinin Türkiye milletvekili olarak seçilmesine, milletvekili sayısının 450’den 550’ye çıkarılmasına, ülke barajının ve seçim çevresi barajının %10 olarak uygulanmasına karar verilmiştir (Yavaşgel, 2014: 178-179). Seçimler yaklaşırken DYP genel başkanı Tansu Çiller; Milliyetçi Hareket Partisi (MHP), Millet Partisi (MP) ve Yeni Parti (YP) ile ittifak arayışına girmiş ancak MHP’nin seçime tek başına girme kararı alması ile bu girişim sonuçsuz kalmıştır. Anavatan Partisi (ANAP) ile Büyük Birlik Partisi (BBP) arasında yaşanan ittifak girişimi ise başarılı olmuş, BBP’li yöneticiler ANAP listelerinden seçimlere katılarak 7 milletvekilliği kazanmışlardır (Kiriş, 2011: 56). Bunun yanı sıra sol siyasette de ittifak girişimleri denenmiştir. Deniz Baykal öncülüğündeki CHP,

Demokratik Sol Parti (DSP) ile birlikte hareket etmek istemiş ancak Ecevit bu çağrıya olumsuz yanıt vermiştir. Ayrıca bu seçimlerde HEP'in yerine kurulan Halkın Demokrasi Partisi (HADEP) kendi çatısı altında Sosyalist İktidar Partisi (SİP), Birleşik Sosyalist Parti (BSP) ve Demokrasi ve Değişim Partisi (DDP) ile ittifak gerçekleştirmiş ve “Emek ve Barış ve Özgürlük Bloğu” adı ile seçimlere katılmıştır (Güler, 1996).

2002 yılında yapılan erken seçimde de seçim mevzuatını aşabilmek için bazı siyasi partiler ittifak oluşturmuşlardır. Anayasa Mahkemesi'nin HADEP'i kapatma ihtimaline karşı Demokratik Halk Partisi (DEHAP) adıyla seçimlere girecek olan HADEP; SHP, Özgürlük ve Dayanışma Partisi (ÖDP), Emek Partisi (EMEP) ve Sosyalist Demokrasi Partisi (SDP) ile “Emek Barış ve Demokrasi Bloğu” adıyla DEHAP çatısı altında seçimlere ittifak halinde katılmışlardır (Demir, 2016: 498). Bu seçimlerdeki bir başka ittifak da DYP ile Demokratik Türkiye Partisi (DTP) ve Aydınlık Türkiye Partisi (ATP) arasında gerçekleşmiştir.

Siyasi partiler arası kurulan ittifaklar yalnızca milletvekili seçimlerinde değil yerel yönetim seçimlerinde de görülmüştür. 2004 yılında yapılan mahalli idareler seçimlerinde SHP, DEHAP, ÖDP ve EMEP “Demokratik Güç Birliği” adıyla ittifak kurmuşlar, SHP ve DEHAP SHP çatısı altında, ÖDP ve EMEP ise kendi isimleri ile seçimlere katılmışlardır.

2007 genel seçimlerinde DSP ve CHP ittifak kurmuş, DSP adayları CHP listelerinden aday gösterilerek seçimlere girmişlerdir. Ayrıca ÖDP, EMEP, SDP ve Demokratik Toplum Partisi (DTP) “Bin Umut Adayları” adı ile seçimlerde bölge taksimata yaparak ittifak oluşturmuşlardır (Tuncer, 2007: 164). 2007’de ANAP ile DYP'nin birleşmesi ile oluşan Demokrat Parti (DP) 2011 genel seçimlerinde Bağımsız Türkiye Partisi (BTP) ile ittifak kurmuş ve BTP milletvekili adaylarını kendi listesinden aday göstererek seçimlere katılmıştır. 2011 seçimlerinde yaşanan bir başka siyasal ittifak ise 2009 yılında Anayasa Mahkemesi kararı ile kapatılan DTP'nin yerine kurulan Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) ile EMEP, Devrimci İşçi Sosyalist Partisi (DSİP) ve Hak ve Özgürlükler Partisi (HAKPAR) arasında yaşanan ve EDÖP adıyla bölge taksimatı yapılarak gerçekleştirilen ittifaktır (Demirkol ve Çoban Balcı, 2021: 355). 2015 genel seçimlerinde Saadet Partisi (SP), BBP adaylarına listelerinde yer vermiş, EMEP adayları ise Halkların Demokrat Partisi (HDP) listesinden seçimlere katılmıştır.

2007 yılında gerçekleştirilen anayasa değişikliği referandumu ile Cumhurbaşkanının doğrudan halk tarafından tek dereceli iki turlu çoğunluk sistemi ile seçilmesine karar verilmesi sonrası 2014’te yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimi için CHP ve MHP çatı aday formülünde anlaşmışlar, DP, BTP, BBP, DYP, DSP, Liberal Demokrat Parti (LDP), Devrimci Halk Partisi

(DHP), Türkiye Sosyalist İşçi Partisi (TSİP), Kadın Partisi (KP), Halk ve Adalet Partisi (HAP), Toplumsal Uzlaşma Reform ve Kalkınma Partisi (TURK PARTİ), Büyük Anadolu Kalkınma Hareketi (BAK Parti)'nin de desteğini alarak Ekmeleddin İhsanoğlu'nu çatı aday olarak Cumhurbaşkanı adayı göstermişlerdir.

16 Nisan 2017 tarihinde gerçekleşen Anayasa değişikliği referandumu ile hükümet sisteminin Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi olarak belirlenmesi sonrasında seçim mevzuatına yönelik düzenleme talepleri gündeme gelmiş ve 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nda "...seçimlere katılma yeterliliği taşıyan siyasal partiler, ittifak yaparak seçime katılabilir. İttifak yapan siyasal partiler, kendi aday listelerini verir..." şeklinde değişiklik yapılarak siyasal partiler arasında ittifak oluşumu yasal zemine kavuşmuştur. Bu değişiklik ile birlikte ülke genelinde uygulanan yüzde onluk barajın hesaplanmasında ittifak yapan siyasal partilerin aldıkları geçerli oyların toplamı esas alınmaya başlanmıştır (Arklan vd., 2021: 1185).

Siyasal ittifakların yasal hale gelmesi ile 2018 genel seçimlerinde AK Parti, MHP ve BBP Cumhuri İttifakı'nı oluşturmuşlar, CHP, SP, İYİ Parti ve DP Millet İttifakı içerisinde yer almışlardır. Bu ittifaklar yalnızca genel seçimlerde değil, yerel seçimlerde de devam etmiştir.

Son olarak gerçekleştirilen 2023 yılı Milletvekili seçimlerinde AK Parti, MHP, BBP ve Yeniden Refah Partisi'nin (YRP) içinde yer aldığı Cumhuri İttifakı, CHP, İYİ Parti, Demokrasi ve Atılım Partisi (DEVA), Gelecek Partisi (GP), SP ve DP'nin içinde yer aldığı Millet İttifakı, Türkiye Komünist Partisi (TKP), Türkiye Komünist Hareketi (TKH) ve Sol Partisi'nin içinde bulunduğu Sosyalist Güç Birliği İttifakı, Türkiye İşçi Partisi (TİP) ve Yeşil Sol Parti'nin (YSP) bulunduğu Emek ve Özgürlük İttifakı ile Adalet Partisi (AP) ve Zafer Partisi'nin (ZP) kurdukları Ata İttifakı oluşturulmuştur.

5. Çalışmanın Yöntemi

Araştırmada nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Nitel araştırma, olayları ve olguları kendi doğal ortamında yorumlamayı ve anlamlarını ortaya çıkarmayı hedefleyen bir araştırma türüdür (Neuman, 2012: 224). Nitel araştırmada amaç; derinlemesine tanımlama, yorumlama ve aktörlerin bakışını anlamadır (Yıldırım & Şimşek, 2008: 49). Bu çalışmanın amacı da Türkiye'deki siyasal ittifakları siyasal uzlaşma perspektifinden anlamlandırma çabasını içermektedir. Bu nedenle nitel bir yöntem izlenerek bu anlamlandırma çabası ortaya konmuştur.

Çalışma, siyasal uzlaşmanın siyasal ittifaklar üzerindeki en temel koşul olduğu varsayımından hareketle "*ittifaklara yönelik olarak ortak hedefler, güven, politika oluşturma*

ve katılım unsurları çerçevesinde siyasal uzlaşmayı nasıl sağladığı?” sorusu üzerine şekillenmiştir.

Çalışmanın veri toplanmasında nitel araştırmalarda yer alan iki yol izlenmiştir. Birincisi araştırma sürecinde neler olup bittiğini ve bu süreçlerin araştırma gruplarını nasıl etkilediğine yönelik süreçle ilgili veriler, ikincisi ise araştırma grubunda yer alan öznelere ilişkin verilerdir. Araştırmanın örneklem grubu Türkiye’de resmi olarak ittifakların başladığı 2018 yılında kurulmaya başlanmış olan Cumhur İttifakı ile Millet İttifakı’dır.

Çalışma zaman sınırlamasına tabi tutulmuştur. Türkiye’de Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş tarihi olan 16 Nisan 2017 tarihinden 24 Haziran 2018 genel seçimlerine kadar olan zaman dilimi içerisinde Cumhur İttifakını ve Millet İttifakını oluşturan siyasi partilerin belge ve söylemleri çalışmada incelemeye alınmıştır.

Çalışmada ittifak süreçleri ve ittifaklara ilişkin algılar analiz edilmiştir. Bu amaçla ittifak mutabakatları, grup konuşmaları ve ittifak üyelerinin söylemleri veri olarak ele alınmış, AK Parti, MHP ve CHP’nin grup konuşmaları ile birlikte basında yer alan demeçleri incelenirken İYİ Parti ve Saadet Partisi’nin grubu olmaması sebebi ile basında yer alan ittifaka dair demeçleri dikkate alınmıştır. Bu açıdan ittifaklara ait veriler homojen bir nitelik taşımamaktadır.

Elde edilen veriler söylem analizi yöntemi kullanılarak değerlendirilmiştir. Araştırmada metinler içinde yer alan ifadeler siyasal bağlamda değerlendirildiğinden eleştirel söylem analizi çerçevesinde bir analiz yapılmıştır. Eleştirel söylem analizi, toplumsal olguların dil aracılığı ile nasıl inşa edildiğini ortaya çıkarmaya çalışmaktadır (Van Dijk, 2001). Eleştirel söylem analizinde metnin dili, ideoloji ve iktidar ilişkilerinden bağımsız bir şekilde ele alınamaz. Bu durum makro ve mikro yapılar olarak ifade edilirken, makro yapılar tarihsel ve toplumsal bağlam, mikro yapılar ise dilin kullanımına ilişkin bilgi vermektedir. Makro ve mikro yapı arasındaki ilişki dil ve bağlam ilişkisidir. Bu durumda makro düzeyde söylemin anlamından yola çıkarak dili nasıl kullandığı incelenirken mikro düzeyde ise yazıbilim ilişkileri incelenir. Eleştirel söylem analizi, metinler üzerinden yapıldığında ise söylemler arası analiz makro düzeyde analizle ilgilidir (Fairclough, 2003). Bu çalışmada metinler bir veri olarak kullanıldığından makro düzeyde bir analiz yapılmıştır.

6. Bulgular

Araştırma, 2018 genel seçim sürecinde kurulan Cumhur ittifakı ile Millet ittifakının, ittifaka yönelik söylemleri ile mutabakat metinlerini değerlendirmeyi içermektedir. Bu nedenle bulgular iki aşamada incelenmiştir. İlk aşamada ittifakların oluşum sürecinde ittifaklara konu

olan siyasi parti liderlerinin söylemleri değerlendirilmiş, ikinci aşamada ise ittifakların mutabakat metinleri analiz edilmiştir.

6.1. İttifakların Oluşum Süreçlerine Yönelik Bulgular

Araştırmada ittifakların kuruluş aşamalarındaki söylemleri ele alınarak ittifakların kuruluşu karşılaştırılmış sonrasında ise ittifakın amacına yönelik söylemlerden elde edilen bulgular amaçlar yönünden bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Bu değerlendirmeler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1.
İttifak Oluşumu

İttifak Adı	İttifak Sürecine Yönelik Bulgular	İttifakın Amacına Yönelik Bulgular
Cumhuri İttifakı	İttifakın ortağı 3 partidir. Ancak İttifak fiili olarak iki parti arasında kurulmuştur. Süreci başlatan Milliyetçi Hareket Partisi olmuştur. İttifakın kuruluş sebebi seçim sisteminden kaynaklı olsa da ittifak ortakları süreci 15 Temmuz 2016 yılında yaşanan darbe girişimine karşı gösterilen irade beyanına dayandırmaktadır.	İttifakın amacını Milliyetçi Hareket Partisi daha geniş ve soyut bir çerçevede açıklarken Adalet ve Kalkınma Partisi daha somut çerçevede anayasal değişiklikler olarak ifade etmiştir.
Millet İttifakı	Millet ittifakı ortağı olan Cumhuriyet Halk Partisi ile İyi Parti ittifak sürecini başlatmış, Saadet Partisi de destek vermiştir. İttifakın amacı seçim ittifakı görüntüsü taşıdığından seçim sisteminden kaynaklı bir birleşme ile süreç başlatılmıştır.	Millet ittifakının ortakları yalnızca seçime yönelik bir ittifak içinde olduklarını beyan ettiklerinden uzun vadede bir amaç ortaya koymamışlar, ittifakı seçim güvenliği ve seçim sisteminden kaynaklı sorunları aşmanın bir yolu olarak görmüşlerdir.

Cumhuri ittifakının oluşum süreci incelendiğinde ittifak ortağı MHP genel başkanı Devlet Bahçeli'nin 8 Kasım 2017 yılında yapmış olduğu konuşma sürecin başlangıcı sayılabilir. Bahçeli seçim barajı üzerinden yaptığı değerlendirmede “*Artık bu zorlamalar ve dayatmalarla birilerini öldürerek, kendini yaşatma yerine hep beraber nasıl yaşarız, demokrasi içerisinde bunu nasıl başarırız, Türkiye'yi nasıl bir istikrar ve normalleşme sürecine getirebiliriz konusunda bir uzlaşmaya varacak çalışma yapmak lazım*” (Habertürk, 2017) ifadesiyle, birlikte yaşama ve uzlaşmaya yönelik bir bağlam ile müzakere süreçlerine vurgu yaptığı görülmektedir. Cumhuri ittifakına yönelik bir diğer önemli adım ise yine Devlet Bahçeli'nin Cumhurbaşkanı adaylığına yönelik yaptığı açıklamadır. “*Genel başkan aday olmayacaktır. MHP ittifak olursa ittifakla, olmazsa kendi partisi olarak milletvekilliği seçimlerine girer, Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde ise Yenikapı ruhuyla hareket ederek, Recep Tayyip Erdoğan'ı destekleme kararı alır*” (Hürriyet Gazetesi, 2018) şeklindeki ifadesinde yer alan “Yenikapı ruhu” vurgusu aslında resmi olmayan bir ittifakın ifadesi olarak yorumlanabilir. Dolayısı ile ittifakın resmi olmayan

boyutunun 15 Temmuz 2016 yılındaki darbe teşebbüsü sonrası Yeni Kapı'da gerçekleşen miting ile atıldığı sonucuna yönelik bir bağlam ortaya çıkmaktadır. Aynı şekilde ittifakın diğer ortağı Recep Tayyip Erdoğan da ittifakın temellerinin 15 Temmuz darbe girişimi sürecinde atıldığını ifade etmiştir. İttifakın oluşumunu “7 Ağustos sürecine sadık kaldık” (TCBB, 2018) ifadesi ile açıklayan Recep Tayyip Erdoğan, ittifakın başlangıcına yönelik süreci de ortaya koymaktadır.

İttifakın diğer ortağı olan Recep Tayyip Erdoğan'ın ittifakın oluşum sürecindeki söylemlerinin daha somut ve resmi bir dil içerdiği görülmektedir. Recep Tayyip Erdoğan, Cumhur ittifakının iki ortağı arasında yapılan görüşme sonunda yaptığı açıklamada ittifakın ismini kamuoyu ile paylaşmış ve “genel başkanlar olarak mutabık kaldık” ifadesini kullanmıştır (Ensonhaber, 2018). Ayrıca ittifakın kuruluşuna yönelik grup toplantısında yaptığı açıklamada beyan ettiği “azami müştereklerimizin olduğu siyasi partiler ile ittifak kurmamız lazım” ifadesi, ortak alanların ötesinde bir uzlaşmayı ifade etmektedir (TCCB, 2018a). “Azami müşterekler” ifadesi ideolojik yakınlığın bir işareti olarak yorumlandığında ifadenin uzlaşma sürecinde ideolojik benzeşmenin etkili bir unsur olduğu sonucunu doğurmaktadır.

Cumhur ittifakının amacına yönelik söylemler incelendiğinde, Recep Tayyip Erdoğan'ın Cumhur ittifakının amacını daha somut bir şekilde açıkladığı görülmektedir. TBMM Grup toplantısında ittifakın amacını “Meclis'te sadece çoğunluğu elde etmek değil, aynı zamanda reformlar için gereken anayasa değişikliği sayısına da ulaşmak” (TCCB, 2018b) şeklinde açıklamış ve kurulan ittifakın seçimle sınırlı olmayacağını belirtmiştir. Devlet Bahçeli ise ittifakın amacını, “Milletimizin talep ettiği milli birlik ve beraberlik ruhunu siyasi ve sosyal seviyede muhafaza etmek, iç ve dış tehditlere karşı daha dirençli olmak” (MHP, 2018) biçiminde açıklamış ve Cumhur ittifakını toplumsal taleplere bağlamıştır. Bahçeli'nin bu açıklaması Cumhur ittifakına iç ve dış tehditlere karşı güvence misyonu yüklediğini göstermektedir.

Cumhur ittifakı içinde yer alan bir diğer parti Büyük Birlik Partisi'dir. Büyük Birlik Partisi de ittifakı 16 Nisan referandumuna bağlamış, seçimlere de AK Parti listelerinden girme yönünde karar almıştır (Sabah Gazetesi, 2018).

Cumhur ittifakının oluşturan iki ana parti de ittifakın kuruluş amacının temellerini geçmişte yaşanan toplumsal bir krize dayandırmışlardır. Cumhur ittifakının fiili olarak başlamasını sağlayan ise seçim sisteminde uygulanan yüzde 10 barajı olmuştur. İttifak ortağı Devlet Bahçeli'nin bu konuya dikkat çeken konuşması ile atılan adım özellikle

Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçişle Cumhurbaşkanı seçiminde partileri ittifaka zorlamıştır. Bu durum liberal demokrasinin yaşadığı temsil krizinden kaynaklı olarak ortaya çıkan müzakereci demokrasinin uygulama alanına da örnek teşkil etmektedir.

Millet ittifakının kuruluş aşaması ise 20 Nisan 2018 günü CHP ile İYİ Parti arasında gerçekleşen görüşme ile başlamıştır. Görüşmede Cumhuri İttifakı'na karşı yapılacak ittifak modelleri, seçim güvenliği ve seçim günü ortak hareket edilmesi gibi konular ele alınmıştır (Cumhuriyet Gazetesi, 2018). Görüşmeden iki gün sonra CHP'den 15 vekil istifa ederek İYİ Parti'ye geçmiştir. Bu durumunun temel sebebi yeni kurulan İYİ Parti'nin TBMM'de grup kurarak seçime girebilmesinin önündeki engelin kaldırılmasıdır (BBC, 2018). Bu olay, farklı tartışmaları beraberinde getirmiş ancak ittifaka yönelik somut bir adım olmuştur.

Bu tartışmalar ışığında ittifak ortağı olan İYİ Parti genel başkanı Meral Akşener'in sözleri müzakere sürecine yaklaşımı açısından büyük önem taşımaktadır. Cumhurbaşkanlığı adaylığını önceden ilan eden Meral Akşener bu konu ile ilgili *"Hiçbir koşulda ve kimse için adaylıktan çekilmeyeceğim. 20 milletvekili ile grup kurmamıza rağmen 100 bin imza ile aday olacağım. Bana Abdullah Gül için çekil derlerse çekilmem. Kendim de çatı aday olmam. Herkes kendi adayı ile çıksın. İttifak, Saadet Partisi ve Demokrat Parti ile milletvekilliği için olacak"* (Posta Gazetesi, 2018) şeklindeki ifadesi kararlı bir irade beyanını göstermektedir. Dolayısı ile bu durum, müzakere süreçlerine kapalı bir söylem olarak değerlendirilebilir.

İttifak oluşum sürecine önemli katkıları olan Saadet Partisi lideri Temel Karamollaoğlu ise ittifakın oluşum sürecinde müzakere süreçlerine açık bir irade beyanında bulunmuştur. Yaptığı açıklamada *"Biz diyaloga açıldık. Herkesle görüşeceğiz. Şu anda muhalefetteki partilerle de görüşeceğiz. Sayın Abdullah Gül ile bir fırsat olduğu takdirde görüşeceğiz. Başka birçok insanla görüşüyoruz. Fikirlerini, düşüncelerini bize takdim etmek isteyenler olursa onlarla da görüşürüz"* (Ntv, 2018) şeklindeki ifadesinde yer alan "diyalog" vurgusu, siyasi uzlaşmanın en temel kavramlarından biri olarak görülebilir. Ayrıca *"görüş ve düşüncelerini sunmak isteyen"* ifadesi ile de bu sürece yönelik tüm iletişim kanallarına açık bir irade beyanı sunmuştur.

Bu süreçte ittifakın bir diğer ortağı ise CHP olmuştur. CHP genel başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, Temel Karamollaoğlu ile yaptığı görüşme sonrasındaki açıklamasında demokrasi ve seçim barajı vurgusu dikkat çekmektedir. *"Biz yüzde 10 seçim barajına yıllardır karşı çıktığımızı ifade ettik. Biz demokrasinin bu ülkede olmasını, bütün kurum ve kurallarıyla bu ülkede olmasını savunduk ve hala savunuyoruz, savunmaya da devam edeceğiz."* (Ntv, 2018b)

şeklindeki ifadesinde seçim ittifakında ittifak ortaklarının yaşayacağı seçim barajı ile ilgili bir mesele üzerinden müzakere süreçlerini yorumlamıştır.

Millet ittifakının bir başka ortağı ise DP'dir. DP, seçimlere bağımsız parti kimliği dışında İyi Parti listelerinden katılarak ittifak içinde partinin logosunun yer almaması kararı almıştır.

Genel itibari ile değerlendirildiğinde Millet İttifakı'nın oluşum sürecinin Cumhuriyet İttifakı'na nazaran daha sancılı olduğu söylenebilir. Öncelikle Millet İttifakı'nı oluşturan parti sayısının fazla olması ve ideolojik yapı farklılığı bu süreci zorlaştırmıştır. Bu durum siyasi uzlaşma açısından değerlendirildiğinde farklı fikirlerin uzlaşma zeminini oluşturması açısından olumlu bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir. Ancak irade beyanlarına yönelik söylemler açısından değerlendirildiğinde Millet İttifakı ortaklarının daha katı irade beyanları siyasi uzlaşmayı zorlaştırıcı bir unsur olarak değerlendirilebilir. Millet İttifakı'nın kuruluş amacı ittifak ortakları açısından değerlendirildiğinde; demokrasi söylemi başta olmak üzere yine kurumsal yapıdan kaynaklı seçim barajı ön planda yer almaktadır. Dolayısı ile partileri ittifaka zorlayan en temel etmenin kurumsal sebepler olduğu görülmekte ve bu sebebin ittifak kuruluşuna yönelik müzakere süreçlerinden önce zorlayıcı bir unsur olduğu dikkat çekmektedir. Bu durum her iki ittifak için de geçerlidir.

6.2. Mutabakat Metinlere Yönelik Bulgular

Her iki ittifakın Yüksek Seçim Kurulu'na sunduğu mutabakat metinlerine ait bulgular siyasi uzlaşmayı sağlayacak temel kavramlar üzerinden gerçekleştirilmiştir. Mutabakat metinlerine yönelik bulgular Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2.
İttifakların Mutabakat Metnine Yönelik Bulgular

İttifak	Metin Adı	Madde Sayısı / İmza	Bağlam
Cumhuriyet İttifakı	Seçim İttifakı Protokolü	5 Madde / 2 imza	Muhafazakâr ideolojiye ait semboller
Millet İttifakı	Partilerarası Seçim İşbirliği	4 Madde / 4 imza	Evrensel değerlere ait kavramlar

Cumhuriyet İttifakı protokol metni 4 Mayıs 2018 tarihinde Yüksek Seçim Kurulu'na sunulmuştur (Anadolu Ajansı, 2018). İki sayfalık bir metin olan protokol metni, beş maddeden oluşmaktadır. Metin incelendiğinde MHP genel başkanı Devlet Bahçeli ile AK Parti genel başkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın imzalarının olduğu görülmektedir. İttifakın diğer ortağı olan Büyük Birlik Partisine ise metin içinde "*ittifakın bir parçası*" ifadesi ile yer verilmiştir. Dolayısı ile ittifakın asıl olarak MHP ve AK Parti arasında müteşekkil olduğu görüntüsü oluşmaktadır.

Metnin ilk maddesi ittifakın şekli şartlarına ilişkindir. Bu kısımda dikkat çeken unsurlardan biri ittifakın toplumsal tabanına yönelik göndermedir. Madde metninde yer alan “*Milletin sesine kulak vererek uzlaşan*” ifadesi ittifakın liderler düzeyinde değil, toplumsal tabandan gelen isteğe bağlandığını ve demokrasinin halka indirgemeci yaklaşımına uygun olduğunu göstermektedir. Ayrıca ittifakın güçlü ve istikrarlı parlamento vurgusu hedef olarak sunulmuştur.

Metnin ikinci maddesi Cumhurbaşkanı'nın ortak aday olarak kabul edilmesine yöneliktir. Seçim çalışmalarında birliktelik vurgusu bu maddede dikkat çeken unsurdur.

Metnin üçüncü maddesinde Cumhuri İttifakı'nın oluşum sürecine yönelik tarihsel arka planla sunularak ittifakın bir seçim ittifakı olmadığı vurgulanmıştır. Müzakere süreçlerine yönelik olarak ittifakın “ahlaki ve siyasi uzlaş” olarak tanımlanması uzun soluklu bir ittifakın habercisi olarak yorumlanabilir. Ayrıca madde içeriği değerlendirildiğinde her iki partinin ideolojik bakış açısına yönelik vurgular da dikkat çekmektedir. Milliyetçi bir ideolojik yapıya sahip MHP ile muhafazakâr ideolojinin temsilcisi AK Parti'nin sembol kavramlarından olan “milli” ve “ahlaki” kavramları özellikle vurgulanmıştır. Ayrıca metnin dördüncü maddesinde muhafazakâr ideolojinin izlerini görmek mümkündür. İttifak metninde, “*Türkiye'nin İslam coğrafyasının ümidi*” olarak sunulması muhafazakâr ideolojinin baskın görüşleri olarak değerlendirilebilir.

Metnin son maddesi ise 24 Haziran seçimlerinin önemi üzerine kurulmuştur. Cumhuri İttifakı ile yeni sistemin hayata geçirileceğine dair temennilere yönelik söylemler ile mutabakat metni sonlandırılmıştır. Metin siyasal uzlaş perspektifinden incelendiğinde muhafazakâr ideolojiye ait sembollerin yoğun olarak kullanıldığı göze çarpmaktadır. Dolayısı ile müzakere süreçlerinde taraflardan birinin daha baskın olduğu göze çarpmaktadır.

Millet İttifakı'nın protokol metni “partiler arası seçim işbirliği bildirisi” (cnnturk.com.tr, 2018) olarak 4 partinin genel başkanın imzası ile sunulmuştur. Metnin başlığında da vurgulandığı gibi ittifak seçim işbirliği olarak kurulmuştur. Farklı yaşam tarzlarının demokratik bir zeminde uzlaştırılması ve demokrasi, uzlaşma rejimi için bir ihtiyaç olarak görülmüş, ittifakın ortak menfaatlerinin temsilde adaleti sağlamak ve güçlü bir meclis yapısı oluşturmak olduğu vurgulanmıştır. Bildiri metninde ülke meselelerine farklı yaklaşan siyasi partiler vurgusu dikkat çekmektedir. Bu vurgu, toplumsal meseleler üzerinde müzakereden çok bu müzakereyi oluşturacak yapısal engellerin ortadan kaldırılmasını hedefleyen bir iş birliğine yöneliktir. Dolayısı ile siyasal uzlaşya yönelik kararların bizzat müzakere süreçlerinde

oluşmasını hedefleyen temel argümandan ziyade farklı fikirleri müzakereyi sağlayacak yapıya taşımak hedeflenmiştir.

Millet İttifakı'nın bildiri metninde ittifakın bir araya geliş hedefleri dört maddede toplanmıştır. Bu maddeler genel itibari ile toplumsal kutuplaşmanın ortadan kaldırılması, çoğulcu demokrasinin işletilmesi, kuvvetler ayrılığı prensibi ile temel hak ve özgürlüklerle ilgilidir. Bildiride farklı program ve dünya görüşlerinin muhafaza edilmesi özellikle vurgulanmıştır. Cumhuriyet İttifakı protokol metninde BBP imzası bulunmaz ise, Millet İttifakı bildiri metninde ittifaka İYİ Parti listelerinden girecek olan DP'nin imzası yer almıştır. İttifakın şekli şartları içinde seçim ittifakı olduğu ve DP dışında partilerin seçime kendi amblemleri ile gireceği bildirilmiştir.

Millet İttifakı bildirisi genel itibari ile değerlendirildiğinde evrensel değerlere ait kavramların yoğun bir şekilde vurgulandığı görülmektedir. Partilerin ideolojik alt yapılarının farklı olması bu durumun sebebi olarak sunulabilir.

7. Sonuç

Siyasal uzlaşma, farklı politik görüşlere sahip olan tarafların ortak noktalarda anlaşarak toplumsal sorunların çözümü için iş birliği yapması anlamına gelir. Bu durum, demokratik bir toplumda çeşitli politik grupların birlikte çalışmasını sağlayarak toplumun genel çıkarlarını gösterir. Müzakereci demokrasinin temel argümanlarından birini oluşturan siyasal uzlaşma radikal demokrasi tartışmalarında ise bir dayatma olarak görülmektedir. Müzakereci demokrasi açısından siyasal uzlaşma halkın doğrudan katılımını ve farklı çıkar gruplarının görüşlerini dikkate alarak politikaların oluşturulmasını teşvik etmesidir. Bu noktada vatandaş katılımını temel alan bir yaklaşım olmakla birlikte politika oluşturma süreçlerini destekleyen argümanları da mevcuttur. Çalışmada müzakere süreçlerine yönelik temel argüman olan siyasal uzlaşmanın ittifaklar içinde nasıl işlendiğine yönelik bir okuma gerçekleştirilmiştir.

Çalışmada ittifakların oluşum sürecine yönelik hem liderlerin beyanları hem de ittifak metinleri üzerinden makro düzeyde bir söylem değerlendirmesi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar farklı paydaşlar, katılımcılık, uzlaşma, güven, ortak hedefler ve uzun vadeli iş birlikleri çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Politika yapım sürecinde farklı paydaşların katılımını teşvik etmesi argümanından yola çıkıldığında Cumhuriyet İttifakı'nın paydaşlarının ortak bir ideolojide -muhafazakarlık-birleşebildikleri, Millet İttifakı'nda ise farklı paydaşların olduğu dolayısı ile ideolojik bir çatı

oluşmadığı görülmektedir. Bu nedenle Cumhuri İttifakı mutabakat metninde muhafazakâr sembollerin, Millet ittifakında ise evrensel değerlerin yer aldığı tespit edilmiştir.

İttifakların oluşum sürecinde katılım unsuru değerlendirildiğinde her iki ittifakın çatısını oluşturan ortakların birlikte karar aldıkları görülmektedir. İttifak içinde yer alan ancak ittifak ortağı partilerden birinin çatısı altında seçime giren iki partiden Cumhuri İttifakı'nda yer alan BBP'nin mutabakat metninde imzası yer almamış, Millet İttifakı'nda yer alan DP'nin ise İYİ Parti listelerinden girme kararına rağmen mutabakat metni içinde imzası yer almıştır. Bu durum mutabakat metinleri arasında bir karşılaştırmaya imkân tanıdığından Millet İttifakı'nın mutabakat metni hem ortakların katılımı hem de evrensel değerler çatısı altında farklı görüşler vurgusu farklılıkları bir arada tutan uzlaşma örneğini oluşturmaktadır.

Güven ve ortak hedeflerin belirlenmesi noktasında her iki ittifak değerlendirildiğinde Cumhuri İttifakı'nın ittifakın oluşum sürecinde ve mutabakat metinlerinde bu unsurlar konusunda bir çatışma gözlenmez iken Millet İttifakı'nın oluşum sürecinde özellikle Cumhurbaşkanı adaylığı sürecinde ortak bir zeminde buluşamamışlardır. Bu durum Cumhuri İttifakı'nın uzun vadeli işbirliğine kapı aralarken Millet İttifakı'nın seçim ittifakının ötesine geçememesine sebep olmuştur. İttifakların söylemlerinde bu durumu görmek mümkündür. Dolayısı ile uzun vadeli işbirlikleri konusunda Cumhuri İttifakı'nın siyasi uzlaşmayı sağladığı belirtilebilir.

Genel itibari ile değerlendirildiğinde iki ittifak örneğinden çıkan sonuç; Türkiye'de ittifakların motivasyonunu ideolojik benzeşme ya da ideolojik ortak zemin oluşturmaktadır. Ancak bu durum müzakereci demokrasinin farklı görüşlerin uzlaşısı şeklinde okunması argümanını yansıtmamaktadır. İttifak oluşumunda yaşanan durum, farklı görüşlerin uzlaşısının sancılı olduğudur. Mutabakat metinlerinden ortaya çıkan sonuç ise ideolojik benzeşmenin olmadığı durumlarda evrensel değerlerin farklı görüşleri uzlaştırma noktasında önemli bir etkiye sahip olduğudur.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Katkı Oranı Beyanı: Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Çatışma Beyanı: Çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması söz konusu değildir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Contribution Rate Statement: Corresponding author: 50% Other author: 50%

Conflicts of Interest: There is no potential conflict of interest in this study.

KAYNAKÇA

- Akman, K. (2020). Seçim sistemi değişiklikleri ve siyasi parti ittifaklarının siyasal sisteme etkileri: İtalya örneği. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 19 (4), 1610-1625. doi: 10.21547/jss.724242
- Aksu, H. (2021). *Hâkim parti sistemi: Dünyadan örnekler ve Ak Parti doğuşu – gelişimi – değişimi*. Ekin Yayınları.
- Aleskerov, F., Ersel, H. & Sabuncu, Y. (2010). *Seçimden koalisyona siyasal karar alma*. Efil Yayınevi.
- Aliyu, D. (2018). Opposition parties' pre-election alliance failure in nigeria's fourth republic. İçinde G. Ezirim (Ed.) *Studies in Politics and Society* (ss. 300-316). A Journal of the Nigerian Political Science Association.
- Alkan, M. (2006). Türkiye'de seçim sistemi tercihinin misyon boyutu ve demokratik gelişime etkileri. *Anayasa Yargısı*, 23, 33-165.
- Anadolu Ajansı (2018). "Cumhur İttifakı protokolü YSK'ye teslim edildi", <https://www.aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/cumhur-ittifaki-protokolu-yskye-teslim-edildi/1135403>, Erişim Tarihi: 20.01.2023
- Arıbaş, K. & Şimşek, Ü. (2014). *Siyaset bilimine giriş*. Çizgi Yayınları.
- Arklan, Ü., Soy, S. & Sandıkçı, Y. T. (2021). Siyasal ittifaklarda aranan özellikler ve bu özelliklerin cumhur ittifakı'na atfedilme durumu: istanbul seçmeni üzerine bir araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 12 (3), 1182-1202.
- Aydoğan Ünal, B. (2019). Türkiye'nin yeni sisteminde seçim öncesi ittifaklar. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 10 (2), 321-328.
- BBC (2018). "CHP'den 15 milletvekili istifa edip İYİ Parti'ye katıldı". <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-43856307>, Erişim Tarihi: 11.01.2023
- Benhabib, S. (1999). Müzakereci Bir Demokratik Meşruiyet Modeline Doğru. İçinde Seyla Benhabib (Ed.), *Demokrasi ve farklılık siyasal düzenin sınırlarının tartışmaya açılması*. (s. 101-139). Demokrasi Kitaplığı.
- Beyens, S., Deschouwer, K., Van Haute, E. & Verthé, T. (2017). Born again, or born anew: assessing the newness of the belgian new-flemish alliance, *Party Politics*, 23 (4), 389–399. <https://doi.org/10.1177/1354068815601347>
- Chiaromonte, A. (2015). The unfinished story of electoral reforms in Italy, *Contemporary Italian Politics*, 7(1), 10-26. <https://doi.org/10.1080/23248823.2014.1002244>.
- Chomsky, N. (1993). *Medya gerçeği*. (Çev. A. Yılmaz). Tüm Zamanlar Yayınları.
- Çirkin, F. (2019). Temsilde adalet ilkesi açısından genel seçimlerde ittifak. *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(2), 433-449. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1286558>.
- Cnntürk (2018). "Millet İttifakı protokolü YSK'ya sunuldu". <https://www.cnnturk.com/video/turkiye/millet-ittifaki-protokolu-yskye-sunuldu>, Erişim Tarihi: 20.01.2023
- Cumhuriyet Gazetesi (2018). "Kılıçdaroğlu ve Akşener'in gizli randevusu". <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/kilicdaroglu-ve-aksenerin-gizli-randevusu-962218>, Erişim Tarihi: 11.01.2023
- Cunningham F. (2002). *Theories of democracy: a critical introduction*. Psychology Press.

- Dahl, R. A. (2010). *Demokrasi üzerine*. (Çev. B. Kadioğlu). Phoenix Yayınevi.
- Demir, E. (1996). *Yasal kürtler: Hep'ten hdp'ye kürt siyaseti*. Ütopya Yayınevi.
- Demirkol, Ö. & Çoban Balcı, A. (2021). Türkiye'de seçim ittifakları: 1950-2018. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 22 (2), 350-377. <https://doi.org/10.37880/cumuiibf.981673>
- Durgun, S. (2017). Siyasal partiler ve parti sistemleri. İçinde Yüksel Taşkın (Ed.) *Siyaset kavramlar, kurumlar, süreçler* (ss. 335-354). İletişim Yayınları.
- Duverger, M. (1974). *Siyasal partiler*. (Çev. E. Özbudun). Bilgi Yayınevi.
- Ensonhaber (2018). "AK Parti-MHP ittifakının ismi belli oldu". <https://www.ensonhaber.com/ic-haber/ak-parti-mhp-ittifakinin-ismi-belli-oldu>, Erişim Tarihi: 03.01.2023
- Ernst, D. (2003). Envisioning collaboration. İçinde J. D. Bamford, B. Gomes-Casseres ve M. S. Robinson (Ed.), *Mastering alliance strategy: A comprehensive guide to design, management, and organization*, (pp. 19-29). John Wiley & Sons.
- Fairclough, N. (2003). *Analyzing discourse: textual analysis for social research*. Routledge.
- Feyerabend, P. (1991). *Özgür bir toplumda bilim*. (Çev. C. Cerit). Pınar Yayınları.
- Fox, J. C. & Miller, H. (1995). *Postmodern public administration: toward discourse*. Sage Publications.
- Golder, S. N. (2006). Pre-electoral coalition formation in parliamentary democracies. *British Journal of Political Science*, 36(2), 193-212. <https://www.jstor.org/stable/4092227>.
- Gözler, K. (2013). *Anayasa hukukunun genel esasları*. Ekin Yayınları.
- Gudergan, S. P. (2007). Alliances. İçinde George Ritzer (Ed.), *The Blackwell Encyclopedia of Sociology*. <https://doi.org/10.1002/9781405165518.wbeosa042>.
- Güler, A. (1996). Seçimler blok türkiye solu, *Gelenek*, 51. <https://gelenek.org/secimler-blok-turkiye-solu/>.
- Habermas, J. (1996). *Between facts and norms*. (Çev. W. Rehg). Polity Press.
- Habermas, J. (1999). Demokrasinin üç normatif modeli. İçinde Seyla Benhabib (Ed.) (Çev. Z. Gürata & C. Gürsel). *Demokrasi ve farklılık: siyasal düzenin sınırlarının tartışmaya açılması* (ss.37-50). Demokrasi Kitaplığı.
- Habermas, J. (2001). *İletişimsel eylem kuramı*. (Çev. M. Tüzel). Alfa Yayınları.
- Habermas, J. (2002a). "Öteki" olmak, "öteki"yle yaşamak: siyaset kuramı yazıları. (Çev. İ. Aka). Yapı Kredi Yayınları.
- Habermas, J. (2002b). *Küreselleşme ve milli devletlerin akıbeti*. (Çev. M. Beyaztaş). Bakış Yayınları.
- Habermas, J. (2020). *Kamusallığın yapısal dönüşümü*. (Çev. T. Bora & M. Sancar). İletişim Yayınları.
- Habertürk (2017). "Bahçeli'den 'baraj' açıklaması". <https://tv.haberturk.com/tv/gundem/video/bahceli-yuzde-10-secim-baraji-cok-agir/334497>, Erişim Tarihi: 03.01.2023
- Heywood, A. (2016). *Siyasetin ve uluslararası ilişkilerin temel kavramları* (Çev. F. Bakırcı), BB101 Yayınları.
- Heywood, A. (2017). *Siyaset*. (Çev. B. B. Özipek, B. Seçilmişoğlu, A. Yayla & H. Y. Başdemir). Adres Yayınları.

- Holden, B. (2007). *Liberal demokrasiyi anlamak*. (Çev. H. Bal). Liberte Yayınları.
- Hürriyet Gazetesi (2018). “Bahçeli açıkladı: MHP Cumhurbaşkanı adayı göstermeyecek”. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/bahceliden-ak-parti-ile-ittifak-sorusuna-yanit-40702955>, Erişim Tarihi: 03.01.2023
- Kaan, O. (2014). Siyasal temsil -partiler ve parti sistemleri. İçinde Önder Kutlu (Ed.). *Siyaset bilimine giriş* (s.283-309). Lisans Yayınları.
- Kadima, D. (2014). An introduction to the politics of party alliances and coalitions in socially-divided africa, *Journal of African Elections*, 13 (1), 1-24. <https://www.eisa.org/pdf/JAE13.1Kadima.pdf>.
- Kapani, M. (2016). *Politika bilimine giriş*. BB101 Yayınları.
- Katz, R. S. (2007). *A theory of parties and electoral systems*. John Hopkins University Press.
- Kellam, M. (2017). Why pre-electoral coalitions in presidential systems?. *British Journal of Political Science*, 47 (2), 391-411. doi:10.1017/S0007123415000198.
- Kiriş, H.M. (2011). Parti sisteminde kutuplaşma ve türk parti sistemi örneği, *Amme İdaresi Dergisi*. 44(4), 33-67.
- Laclau, E. & Mouffe, C. (2017). *Hegemonya ve sosyalist strateji: Radikal demokratik bir politikaya doğru*. (Çev. A. Kardam). İletişim Yayınları.
- Lefebvre, B. & Robin, C. (2009). Pre-electoral coalitions, party system and electoral geography: a decade of general elections in india (1999-2009). *South Asia Multidisciplinary Academic Journal, Special Issue: 3*. <https://doi.org/10.4000/samaj.2795>.
- Lijphart, A. (2006). *Demokrasi motifleri (otuzaltı ülkede yönetim biçimleri ve performansları)*. (Çev. G. Ayaş & U. U. Bulsun). Salyangoz Yayınları.
- Lijphart, A. (2012). *Patterns of democracy governmentforms and performance in thirty- sixcountries*. Yale University Press.
- Mainwaring, S. & Shugart, M. S. (1997). *Presidentialism and democracy in Latin America*, Cambridge University Press.
- MHP (2018). Milliyetçi Hareket Partisi TBMM Grup Toplantısı (17 Nisan 2018). https://www.mhp.org.tr/htmldocs/genel_baskan/konusma/4405/index.html, Erişim Tarihi: 03.01.2023
- Miş, N. & Duran, H. (2018). *Seçim ittifakları*. SETA Yayınları.
- Mouffe, C. (1999). Demokrasi, iktidar ve siyasal düzen. İçinde Seyla Benhabib (Ed.) (Çev. Z. Gürata & C. Gürsel). *Demokrasi ve farklılık: siyasal düzenin sınırlarının tartışmaya açılması* (ss. 347-363). Demokrasi Kitaplığı.
- Neuman, W. L. (2012). *Toplumsal araştırma yöntemleri: nicel ve nitel yaklaşımlar I-II*. (5. Basım). Yayın Odası.
- Ntv (2018a). “Saadet Partisi'nden Abdullah Gül açıklaması”. <https://www.ntv.com.tr/turkiye/saadet-partisinden-abdullah-gul-aciklamasi,ZW9AIr1R70GF718IRWoeCQ>, Erişim Tarihi: 17.01.2023
- Ntv (2018b). “Kılıçdaroğlu, Karamolloğlu ile görüştü”. <https://www.ntv.com.tr/turkiye/kilicdaroglu-karamolloglu-ile-gorustu,GZrwr9z8XkG1uTCnH4X2QA>, Erişim Tarihi: 18.01.2023

- Ong, E. (2022). *Opposing power over time: learning to build opposition coalitions in electoral autocracies*. University of Michigan Press.
- Özbudun, E. (1995). Seçim sistemleri ve Türkiye. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 44 (1), 521-539.
- Özdemir, E. & Atılgan, G. (2015). Siyasal partiler. İçinde Gökhan Atılgan & E. Attila Aytekin (Ed.) *Siyaset bilimi*. (s. 239-251). Yordam Kitap.
- Özduğun, Y. (2021). Türk siyasi hayatında 1957 seçimleri: beyanatlar ve tartışmalar. *Van Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 51, 465-480. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yyusbed/issue/61126/908236>.
- Posta Gazetesi (2018). *Meral Akşener son noktayı koydu: 100 bin imza ile aday olacağım*. <https://www.posta.com.tr/gundem/meral-aksener-son-noktayı-koydu-100-bin-imza-ile-aday-olacagim-1409602>, Erişim Tarihi: 11.01.2023
- Rawls, J. (2017). *Bir adalet teorisi*. (Çev. V. A. Coşar). Phoenix Yayınları.
- Roskin, M. G., Cord, Robert L., Medeiros, James A. & Jones, Walter S. (2015). *Siyaset bilimi: Bir giriş*. (Çev. A. Yayla). Adres Yayınları.
- Sabah Gazetesi (2018). BBP'den "Cumhuri İttifakı" teşekkürü. <https://www.sabah.com.tr/gundem/2018/05/06/bbpden-cumhuri-ittifaki-tesekkuru>, Erişim Tarihi: 03.01.2023
- Savut, E. (2020). Geçmişten bugüne Türkiye siyasetinde seçim ittifakları: tercih mi? zorunluluk mu?, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 39, 33-48. <https://doi.org/10.30794/pausbed.660099>.
- Sitembölükbaşı, Ş. (2005). Liberal demokrasinin çıkmazlarına çözüm olarak müzakereci demokrasi. *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*. 3(10), 139-162. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/auibfd/issue/54578/743996>.
- Spirova, M. (2007). *Political parties in post-communist societies: formation, persistence, and change*. Palgrave Macmillan.
- Spoon, J. J. & West, K. J. (2015). Alone or together? how institutions affect party entry in presidential elections in europe and south america. *Party Politics*, 21 (3), 393-403. doi.org/10.1177/1354068812473870.
- TCCB (2018a). AK Parti Grup toplantısı. <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/91644/ak-parti-grup-toplantisinda-yaptiklari-konusma>, Erişim Tarihi: 07.01.2023
- TCCB (2018b). AK Parti grup toplantısı. <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/92824/ak-parti-grup-toplantisinda-yaptiklari-konusma>, Erişim Tarihi: 11.01.2023
- Tosun, T. & Tepeciklioğlu, A. O. (2014). Siyasal partiler, siyasal katılım ve propaganda. İçinde Halis Çetin (Ed.) *Siyaset bilimi*. (s. 471-506). Orion Yayınevi.
- Tuncer E. (2007). *Seçim 2007: 22 Temmuz 2007 milletvekili genel seçimleri sayısal ve siyasal değerlendirme*. TESAV Yayınları.
- Uzun, M. S. (2018). *Siyasal partiler ve seçim hukuku kısıtları içerisinde Türkiye'de seçim ittifakları ve alternatif seçim ittifakı modelleri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Van Dijk, T.A. (2001). Critical discourse analysis. İçinde D. Schiffrin, D. Tannen (Ed.). *Handbook of discourse analysis*. Blackwell.

Yavaşgel, E. (2014). *Temsilde adalet ve siyasal istikrar açısından seçim sistemleri*. Nobel Yayınevi.

Yavuz, B. (2009). Çoğulcu demokrasi anlayışı ve insan hakları. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 13 (1-2), 283-302. https://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/13_12.pdf.

Yayla, A. (2015). *Siyaset bilimi*. Adres Yayınları.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (6. Baskı). Seçkin Yayıncılık.

Yurttaş, S. (2022). *Postmodern dönemde gruplar arası ilişkiler*. Gazi Kitabevi.

Yusufari, B. G. (2017). *Alliancing in complex infrastructure projects* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Eastern Mediterranean University Institute of Graduate Studies and Research. Gazimağusa.